

D.M. THOMAS

ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ
ΜΕ ΤΟΝ
ΦΡΟΪΝΤ

Μετάφραση: ΣΟΦΙΑ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΥ

Πρόλογος: Edward de Bono

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ EDWARD DE BONO	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
ΣΠΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΨΝΤ (1856-1939):	
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ	19
ΑΣ ΞΕΚΙΝΗΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΟΥΒΕΝΤΑ...	43
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΤΟΥ ΗΛΙΚΙΑ	45
ΓΙΑ ΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΣΕΞ	53
ΓΙΑ ΤΟ ΟΙΔΙΠΟΔΕΙΟ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ.....	65
ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΙΛΟΥΣΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑ	79
ΓΙΑ ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ	91
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΛΥΚΟΥΣ.....	101
ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	111
ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΡΛ ΓΙΟΥΝΓΚ.....	123
ΓΙΑ ΤΗΝ «ΝΤΟΡΑ».....	129
ΓΙΑ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ	139
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΒΡΑΪΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ	151
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΤΥΧΙΑ	161
<i>ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ</i>	169
<i>ΕΠΠΛΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	171

Μάθετε για κορυφαίες μορφές της επιστήμης, της πνευματικής ζωής, της τέχνης και της λογοτεχνίας μέσα από αποκαλυπτικούς διαλόγους βασισμένους σε αποδεδειγμένα γεγονότα. Με κείμενα και προλόγους από λαμπρούς συγγραφείς που εμβαθύνουν στη ζωή και στα επιτεύγματα κάποιων από τις σπουδαιότερες μορφές της ιστορίας, αυτή η σειρά είναι τέλεια για όποιον ψάχνει μια γρήγορη και βατή εισαγωγή στο θέμα.

ΑΛΛΟΙ ΤΙΤΛΟΙ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ:

Συζητώντας με τον Όσκαρ Ουάιλντ

Συζητώντας με τον Αϊνστάιν

Σημείωμα για τον αναγνώστη. Αυτό το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη: ένα βιογραφικό δοκίμιο, που προσφέρει μια συνοπτική εικόνα για τη ζωή και τα επιτεύγματα του Φρόντ, και έναν φανταστικό διάλογο βασισμένο σε σχολαστική έρευνα, ο οποίος περιέχει λόγια που πραγματικά είπε ή έγραψε ο Φρόντ, όποτε είναι δυνατόν αυτό, μαζί με σχολαστικά διερευνημένες ερμηνείες των διαφόρων απόψεων και θέσεών του.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ EDWARD DE BONO

Ο ανθρώπινος εγκέφαλος διψάει για εξηγήσεις. Αυτός είναι και ο λόγος που τα παιδιά, από πολύ μικρή ηλικία, ρωτούν πάντα «γιατί;». Οι εξηγήσεις συνδέουν τα πράγματα μεταξύ τους. Εξηγούν γιατί συμβαίνει κάτι και επίσης μας επιτρέπουν να προβλέπουμε τη μελλοντική συμπεριφορά.

Σε ολόκληρη την ιστορία, οι άνθρωποι αναζητούσαν τέτοιες εξηγήσεις προκειμένου να κατανοήσουν τη ζωή τους. Πρώτα ήταν η μαγεία και η θρησκεία που εξηγούσαν πώς είναι δομημένος ο κόσμος, μετά ήταν η επιστήμη και οι αντικειμενικοί νόμοι της, και κάπου ανάμεσα σε αυτά τα δύο ήταν ο Φρόνυτ. Όπως είχε πει ο Βολταίρος για τον Θεό,

αν ο Φρόντλ δεν υπήρχε, θα ήταν απαραίτητο να τον επινοήσουμε.

Ολόκληρο το οικοδόμημα του Φρόντλ ήταν ένα αριστούργημα ερμηνείας, με το σεξ στον πυρήνα του. Μελέτησε το δικό του, συχνά καταθλιπτικό μυαλό, όπως και το μυαλό των ασθενών του, και εξήγησε πράξεις και προβληματικές σκέψεις με επαναστατικές θεωρίες, όπως η νηπιακή σεξουαλικότητα, η μετουσίωση, ο συμβολισμός των ονείρων και το οιδιπόδειο σύμπλεγμα. Πίστευε ότι αν κάτι δεν ήταν τόσο ορατό στην προσωπικότητα ενός ασθενή όσο θα έπρεπε να είναι, αυτό συνέβαινε επειδή ήταν αρκετά οδυνηρό και έπρεπε να το απωθήσει. Ένα παράξενο σύμπτωμα, όπως ένα νευρικό ή ένας βήχας, θα μπορούσε να είναι στην πραγματικότητα μετάθεση της ανάμνησης ενός βιώματος ή ενός συναισθήματος που ήταν περισσότερο απαγορευμένα ή ταμπού. «Οι υστερικοί υποφέρουν κυρίως από αναμνήσεις», είναι το περίφημο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξαν εκείνος και ο Γιόζεφ Μπρόιερ.

Οι θεωρίες αυτές σόκαραν, προβλημάτισαν

και γοήτευσαν τους ανθρώπους εξασφαλίζοντας έτσι στον Φρόντ έναν κεντρικό ρόλο στην ψυχολογία. Ίσχυαν από επιστημονική σκοπιά; Πιθανώς, σε ορισμένες περιπτώσεις. Ίσως όχι σε άλλες. Προτού οι ορμόνες του φύλου διεγείρουν διάφορες νευρικές οδούς στην εφηβεία, είναι δύσκολο να δούμε πώς θα μπορούσε να λειτουργεί η γενετήσια ορμή στα νήπια και στα παιδιά. Θα ήταν ίσως πιο ακριβές να μιλάμε για «ευχαρίστηση» και για «αγάπη» αντί για γενετήσια λειτουργία – αυτό, ωστόσο, θα έκανε πιο αδύναμες τις ερμηνείες του Φρόντ. Το σημαντικό στη δουλειά του δεν είναι η «αλήθεια». Το έργο του ήταν τόσο ποίηση όσο και επιστήμη. Οι θεωρίες του δημιούργησαν ιστορίες στις οποίες οι άνθρωποι μπορούσαν να πιστέψουν. Οι ιστορίες αυτές είχαν πραγματική αξία γιατί επέτρεπαν σε έναν/μία ασθενή να «κατανοήσει» τη συμπεριφορά ή τα συμπτώματά του/της.

Είτε μας αρέσει είτε όχι, ο Φρόντ παραμένει μια αναπόδραστη επιρροή στον τρόπο που σκεφτόμαστε για τον εαυτό μας και ο ένας για τον άλλο

σήμερα. Θα έπρεπε να τον θεωρούμε αρχι-ερμηνευτή, ένα φαινόμενο που τοποθετείται κάπου ανάμεσα στην ποίηση και την επιστήμη, ανάμεσα στην ψυχολογία και τη μαγεία.

Edward de Bono
6.12.27

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συχνά με ρωτούν: «Γιατί ο Φρόντ; Γιατί σε συναρπάζει τόσο πολύ;» Πράγματι με συναρπάζει σε δύο από τα μυθιστορήματά μου, *The White Hotel* και *Eating Pavlova*, είναι κεντρικός χαρακτήρας και αφηγητής. Πώς θα μπορούσα να αρνηθώ την πρόσκληση να συναντηθώ για καφέ μαζί του μέσα στο άχρονο ασυνείδητο, σε ένα υπέροχο καφενείο στο οποίο μπορεί κάποιος ακόμα να καπνίσει;

Αφού πρώτα τον είχαν διασύρει σαν φαντασιόπληκτο με ερωτικές εμμονές όταν ίδρυσε την ψυχανάλυση, για μια ακόμα φορά, έναν αιώνα αργότερα, δέχεται πολλές επιθέσεις. Τον κατηγορούν για πνευματική ανεντιμότητα, για υποτίμηση των γυναικών και για υπερτίμηση τόσο των θεωριών του όσο και της αποτελεσματικότητας της ψυχανάλυσης. Ακόμα κι αν οι ιδέες του είχαν κάποια

εγκυρότητα στην πατριαρχική αστική Βιέννη του 1900, λένε οι επικριτές του, δεν εφαρμόζονται στη ρευστή, πολυπολιτισμική, μετα-φεμινιστική κοινωνία μας.

Υπάρχει ένα ψήγμα αλήθειας σε όλες αυτές τις επικρίσεις εκτός από την κατηγορία για πνευματική ανεντιμότητα. Όλοι μερικές φορές εξαπατούμε τον εαυτό μας –ο Φρόντ λιγότερο από τους περισσότερους– αλλά ήταν πολύ περήφανος για την ειλικρίνειά του. Στην ωριμότητά του, θεωρούσε πως η ψυχανάλυση θεράπευε την ψυχή του ανθρώπου, ολόκληρη την ύπαρξή του, όχι απλώς το μυαλό του. Καθώς τον γοήτευε η αρχαιολογία, έγινε αρχαιολόγος του ασυνείδητου, το οποίο αγνοούμε, βάζοντας έτσι τον εαυτό μας σε κίνδυνο.

Η ψυχή, όπως την έβλεπε ο Φρόντ, δημιουργεί διαρκώς ποίηση μέσα από τις μεταφορές και τους συμβολισμούς. Και αυτό μου φαίνεται ταυτόχρονα αληθινό και πηγή έμπνευσης – αντίθετα από το μοντέλο της εποχής μας, που βλέπει το μυαλό σαν έναν υπολογιστή. Ο «αιώνιος έρωσ» του Φρόντ έχει χρησιμοποιηθεί από τους σεξολόγους και το πορνό,

και έχει υποβιβαστεί ως έννοια μέσα από ερωτικά παιχνίδια και συζητήσεις για «πίπες». Πολλοί, που είναι εχθρικοί απέναντί του, απωθούν άβολες αλήθειες για τον εαυτό τους, προτιμώντας να αναζητήσουν απαντήσεις στα προβλήματα της κοινωνίας στην κοινωνιολογία ή την πολιτική. Ο Φρόντ αντιμετώπιζε τους δαίμονές του ατρόμητα και ήθελε να αντιμετωπίσουμε κι εμείς τους δικούς μας.

Ακόμα και αν το μοντέλο του για την ψυχή θα αποδειχθεί περισσότερο μια πλούσια ποιητική μεταφορά παρά μια επιστημονικά ακριβής θεωρία, αυτό δεν θα μειώσει το μεγαλείο του. Είναι πιο διαφωτιστικός όταν έχει άδικο παρά πολλοί άλλοι όταν έχουν δίκιο, γιατί στηρίζεται στη σοφία των αιώνων. Αντλούσε έμπνευση από αρχαίους μύθους και αγαπούσε τους μεγάλους συγγραφείς, όπως ο Σαίξπηρ και ο Ντοστογιέφσκι, για τον οποίο είπε ότι είχε ανακαλύψει το ασυνείδητο πριν από εκείνον. Παρότι μερικές φορές εμφανιζόταν δεσποτικός, ήταν παρ' όλα αυτά απελευθερωτής. Η Νταιϊάνα Χιουμ Τζορτζ, συγγραφέας του *Blake & Freud*, αναφέρει τη φράση «Κανένα άτομο δεν μπορεί να τηρήσει

τους Νόμους γιατί είναι θάνατος / για κάθε ενέργεια του ανθρώπου» και αναρωτιέται αν θα μπορούσε οποιοσδήποτε ειδικός να καταλάβει ότι αυτά είναι λόγια του Γουίλιαμ Μπλέικ και όχι του Φρόντ, αν δεν χωριζόταν ο ένας στίχος από τον άλλο. Και οι δύο ήθελαν να απελευθερώσουν τους άντρες και τις γυναίκες από τις αλυσίδες τους, τις «σφυρηλατημένες από το μυαλό χειροπέδες» τους. Αν και ήταν συντηρητικός στις απόψεις του σχετικά με τα «δικαιώματα των γυναικών», έδωσε αξιοπρέπεια στις γυναίκες αντιμετωπίζοντάς τες ως σεξουαλικά όντα.

Ταξιδεύοντας μόνος βαθιά στην ανθρώπινη ψυχή, βιώνοντας τις πιο συναρπαστικές, δημιουργικές στιγμές του, ο Φρόντ ήξερε ότι δεν ήταν «καθόλου επιστήμονας ούτε παρατηρητής ούτε ερευνητής ούτε στοχαστής. Λόγω ιδιοσυγκρασίας, δεν είμαι τίποτα περισσότερο παρά ένας τυχοδιώκτης, ένας εξερευνητής». Αυτός είναι ο Φρόντ που αγαπώ.

ΣΙΓΚΜΟΥΝΤ ΦΡΟΥΝΤ
(1856-1939)
Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΕΝ ΣΥΝΤΟΜΙΑ

Ο Γιάκομπ Φρόουντ, πατέρας του Σίγκμουντ, εμφανίζεται τη δεκαετία του 1840 ως αρχετυπικός Περιπλανώμενος Ιουδαίος από τη Γαλικία ή Γαλιτσιάνα (σήμερα μοιρασμένη ανάμεσα στην Πολωνία και την Ουκρανία), το πιο ανατολικό, πρωτόγονο και αντισημιτικό κομμάτι της εκτεταμένης, πολύγλωσσας αυτοκρατορίας των Αψβούργων. Μαζί με τον παππού του από τη μεριά της μητέρας του, κάλυψε με ένα άλογο και ένα κάρο τα εκατοντάδες χιλιόμετρα ανάμεσα στην ανατολή και τη δύση, ανταλλάσσοντας μαλλί και μέλι με βαμμένα υφάσματα. Είχε μια σύζυγο, τη Σάλι, η οποία, προτού εκείνος γίνει δεκαοχτώ χρόνων, του είχε ήδη χαρίσει δύο γιους, τον Εμάνουελ και τον Φίλιπ. Τελικά, όταν πλησίαζε

τα σαράντα, ο Γιάκομπ εγκαταστάθηκε δυτικά στο Φράιμπεργκ (σήμερα Πρίμπορ της Τσεχίας). Και το 1855, καθώς περιγράφεται ως χήρος, με την πεθαμένη γυναίκα του να ονομάζεται, μυστηριωδώς, όχι Σάλι αλλά Ρεμπέκα – ξαναπαντρεύτηκε. Το «Ρεμπέκα» παραμένει ανεξήγητο. Η καινούρια του γυναίκα, η Αμαλία, ήταν μόλις δεκαεννέα χρόνων, όμορφη και δυναμική, μια Εβραία της Γαλικίας, η οποία ζούσε με την οικογένειά της στη Βιέννη. Μέσα σε έναν χρόνο, στις 6 Μαΐου 1856, γέννησε τον «χρυσό της Σίγκι», περίπου την ίδια εποχή που ο Εμάνουελ και η γυναίκα του χάριζαν στον Γιάκομπ το πρώτο του εγγόνι.

Μπορεί να φαινόταν λιγάκι παράξενο στον Φίλιπ, που δεν είχε παντρευτεί ακόμα, να αποδεχτεί μια όμορφη μητριά στην ηλικία του. Κάποιοι έχουν υποστηρίξει, βασισμένοι σε μια ευφάνταστη ανάγνωση ενός ονείρου του Φρόυντ, ότι η Αμαλία και ο Φίλιπ ίσως είχαν έρθει υπερβολικά κοντά. Και ότι αυτός μπορεί να ήταν ο λόγος που οι δύο μεγαλύτεροι γιοι του Γιάκομπ άφησαν την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκαν στην Αγγλία. Εν πάση

περιπτώσει, η ασυνήθιστη οικογενειακή κατάσταση αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για εκείνον που αργότερα ανακάλυψε το οιδιπόδειο σύμπλεγμα.

Η Αμαλία έκανε έναν δεύτερο γιο, ο οποίος πέθανε νωρίς. Έπειτα έφερε στον κόσμο πέντε κόρες, και τέλος έναν γιο που επέζησε. Όταν ο Σίγκμουντ ήταν τεσσάρων, ο Γιάκομπ μετέφερε την οικογένειά του στη σπουδαία αυτοκρατορική πρωτεύουσα, τη Βιέννη. Δεν είναι γνωστό πώς ο Γιάκομπ έβγαζε τα προς το ζην, αλλά τα οικονομικά του θα πρέπει να ήταν πενιχρά. Χιλιάδες άλλοι λιγότερο τυχεροί Εβραίοι συνέρρεαν στη Βιέννη από *στειλς** στα ανατολικά, για να βγάλουν το ψωμί τους ως γυρολόγοι. Φαίνονταν –ακόμα και σε μεσοαστούς Εβραίους όπως οι Φρόυντ– σαν εξωτικά πλάσματα, πράγμα που αναπόφευκτα ενθάρρυνε τον αντισημιτισμό.

Ο Σίγκμουντ, που ήταν λαμπρός μαθητής σε ένα δημόσιο σχολείο, μιλούσε άπταιστα γερμανικά και αποτίναζε σταδιακά τη θρησκευτική και πολιτισμική

* Μικρές πόλεις με μεγάλο εβραϊκό πληθυσμό που υπήρχαν στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη πριν από το Ολοκαύτωμα. (ΣτΜ)

εβραϊκότητά του. Μάθαινε αρκετές γλώσσες, μεταξύ των οποίων ελληνικά και λατινικά. Διάβασε πρώτη φορά Σαίξπηρ στα οχτώ. Δεν υπήρχε αμφιβολία σε ποιο παιδί έδιναν μεγαλύτερη σημασία στο σπιτικό των Φρόυντ· ένα από τα κορίτσια είχε κάποτε ζητήσει και είχε πάρει ένα πιάνο, αλλά όταν ο Σίγκμουντ παραπονέθηκε ότι ο θόρυβος τον εμπόδιζε να μελετήσει, το πιάνο εξαφανίστηκε.

Για κάποιον που θα εστίαζε με εμμονή στον σκοπό της ζωής του όταν τον έβρισκε, ο Φρόυντ προχώρησε προς αυτόν με αβέβαια και αργά βήματα. Αρχικά σκεφτόταν να γίνει δικηγόρος. Μετά αποφάσισε να κάνει καριέρα ως φυσικός επιστήμονας. Γράφτηκε στην ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου της Βιέννης το 1873, έχοντας μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη ζωολογία παρά για την ιατρική. Εξέταζε τα νευρικά κύτταρα στη σπονδυλική στήλη ψαριών, προσπάθησε να ανακαλύψει αν τα αρσενικά χέλια διαθέτουν όρχεις. Περιπλανιόταν σε διάφορους τομείς, ατελείωτα περίεργος, χωρίς να μπαίνει στον κόπο να αποφοιτήσει μέχρι το 1882. Αυτή ήταν επίσης η χρονιά που ερωτεύτηκε μια

Γερμανοεβραία που ζούσε στη Βιέννη, τη Μάρθα Μπερνάις.

Η Μάρθα ήταν γλυκιά και υπάκουη, και ζούσε ήσυχια με τη χήρα μητέρα της. Όμως, πολύ σύντομα για τον Φρόντ, επέστρεψαν στο Αμβούργο από όπου κατάγονταν. Η Μάρθα είχε κι άλλους θαυμαστές. Ο Φρόντ ζήλευε. Και ενώ υμνούσε συνεχώς τη γλυκύτητά της, όταν τα γράμματά της του φάνηκαν πολύ τυπικά, της έγραψε: «Με δυσκολία κρατιέμαι να μην αντιδράσω σαν άγριος». Ωστόσο, τα γράμματά του είναι περισσότερο ρομαντικά παρά ερωτικά. Φτάνει μόνο μέχρι το σημείο να αναφερθεί σε έναν περίπατό τους στην εξοχή, όπου εκείνη είχε κρυφτεί κάπου για να σπκώσει τις κάλτσες της. Καταλαβαίνοντας ότι θα χρειαζόταν περισσότερα από τον πενιχρό μισθό του ερευνητή για να παντρευτεί, πέρασε τρία χρόνια στο Γενικό Νοσοκομείο Βιέννης λαμβάνοντας εκπαίδευση προκειμένου να ασκήσει την ιατρική. Δεν το έκανε με την καρδιά του –φοβόταν, όπως είπε σε έναν φίλο του, τη μετριότητα– αλλά έπεσε με τα μούτρα στη δουλειά.

Πειραματίστηκε με την κοκαΐνη, την οποία για

μια περίοδο θεωρούσε θαυματουργό φάρμακο που τόνωνε τη ζωτικότητα. Ενδέχεται να κοιμήθηκε με μια πόρνη στο Παρίσι, όπου, το 1885-86, πέρασε μερικούς μήνες στο Νοσοκομείο Σαλπετριέρ υπό τη φροντίδα του διάσημου νευρολόγου Σαρκό· οι περισσότεροι Βιεννέζοι γιατροί έκαναν για πρώτη φορά σεξ με κορίτσια των «κατώτερων τάξεων» – στην πραγματικότητα όμως ο Φρόντ περιμένε τη Μάρθα και τον γάμο τους. Αυτοί οι, σε γενικές γραμμές, μοναχικοί μήνες, με τον Σαρκό ως οδηγό, πρόσφεραν πολλές ενδείξεις για το μέλλον του. Θα ειδικευόταν όχι στις οργανικές ασθένειες αλλά στις νευρώσεις – στις ασθένειες που δημιουργεί το μυαλό.

Μια μεγάλη κορνιζαρισμένη φωτογραφία στο γραφείο του Φρόντ στην οδό Μπεργκάσε 19, όπου πέρασε το μεγαλύτερο μέρος του έγγαμου βίου του, δείχνει μια γυναίκα με πληθωρικό μπούστο που φοράει κορσέ να έχει πέσει λιπόθυμη στα χέρια ενός βοηθού –πιθανώς του ίδιου του Φρόντ– ενώ ο Σαρκό επιδεικνύει τη θεραπευτική του τεχνική σε μια αίθουσα γεμάτη άνδρες. Μια

κλασική προφεμινιστική εικόνα. Ο Σαρκό έδειξε ότι πολλά σωματικά συμπτώματα, όπως διάφορες μορφές παράλυσης, δεν συνδέονται με τη φυσιολογία αλλά μόνο με τη φαντασιακή αντίληψη της ασθενούς σχετικά με το πώς λειτουργεί το σώμα της. Το θηλυκό γένος οφείλεται στο γεγονός ότι η κατάσταση αυτή, η υστερία (από την ελληνική λέξη για τη μήτρα), απαντάται πιο συχνά στις γυναίκες. Ο Σαρκό χρησιμοποιούσε τον υπνωτισμό για να ωθήσει τις ασθενείς του να αποκαλύψουν υστερικά φαινόμενα. Μια λέξη μπορούσε να κάνει μια ασθενή να πάθει σπασμούς ή να σωριαστεί ουρλιάζοντας στο πάτωμα. Ο Φρόντ πείστηκε τον προσέλκυε η θεατρικότητα όλων αυτών, και, όπως φαίνεται και στη φωτογραφία, υπήρχε ένα ερωτικό στοιχείο στην ατμόσφαιρα που θα πρέπει να τον τραβούσε.

Παντρεύτηκε τη Μάρθα στο Αμβούργο το 1886, την πήγε στη Βιέννη και νοίκιασε ένα διαμέρισμα τεσσάρων δωματίων. Εκεί άρχισε να βλέπει ασθενείς με νευρικές διαταραχές. Χρησιμοποιούσε την ύπνωση, όπως ο Σαρκό, αλλά όλο και περισσότερο ακολουθούσε την τεχνική του «ελεύθερου

συνειρμού»* – άφηνε τις ασθενείς του να ακολουθούν το μονοπάτι των σκέψεών τους ξαπλωμένες στον καναπέ** του. Ένας μεγαλύτερος φίλος του, ο γιατρός Γιόζεφ Μπρόιερ, τον βοηθούσε στέλνοντάς του ασθενείς.

Η επιλογή ειδικότητας του Φρόντ ταίριαζε με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα της Βιέννης στο τέλος του αιώνα. Ο Ρίχαρντ Βον Κραφτ-Έμπινγκ δημοσίευσε την πρωτοποριακή μελέτη του για τη νοσηρή σεξουαλικότητα, *Psychopathia Sexualis*, το 1886. Στην κορυφή της αυτοκρατορίας που κλονιζόταν, ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Ιωσήφ ήταν ψυχαναγκαστικός και η αυτοκράτειρα Ελισάβετ μισότρελη.

* **Ελεύθερος συνειρμός** (free association): τεχνική στην ψυχανάλυση όπου ο αναλύόμενος αναφέρει χωρίς τροποποιήσεις τις εικόνες, τις σκέψεις και τα συναισθήματα όπως του παρουσιάζονται. Από αυτούς τους συνειρμούς, ο αναλυτής μπορεί να διακρίνει συγκρούσεις και διαταραχές που ξεπροβάλλουν από το ασυνείδητο. (ΣτΜ)

** **Καναπές ή ψυχαναλυτικό ντιβάνι**: Ο Φρόντ χρησιμοποίησε έναν καναπέ υπερβολικά διακοσμημένο με χαλιά, μαξιλάρια και κουβέρτες που θύμιζε μάλλον ανατολίτικο ντιβάνι. Έχει δηλώσει ότι ζητούσε από τους ασθενείς του να ξαπλώνουν στο ντιβάνι επειδή δεν άντεχε την οπτική επαφή μαζί τους όλη την ημέρα, και ταυτόχρονα επειδή θεωρούσε ότι αυτή η θέση τους βοηθούσε να χαλαρώσουν και ενθάρρυνε τους ελεύθερους συνειρμούς. (ΣτΜ)

Το 1889 ο διάδοχος Ροδόλφος πυροβόλησε την ερωμένη του και τον εαυτό του στα πλαίσια μάλλον μιας διπλής αυτοκτονίας, έπειτα από μια τελευταία πράξη αγάπης· μια ζωντανή ενσάρκωση της εμμονής με τον έρωτα και τον θάνατο.

Το 1895, ο Φρόντ και ο Μπρόιερ εξέδωσαν μαζί το έργο *Μελέτες για την Υστερία*. Αντίθετα με τον μάλλον σχολαστικό μέντορά του, ο Φρόντ ήταν σίγουρος ότι τα υστερικά συμπτώματα που παρατηρούσε σε ασθενείς είχαν σεξουαλική προέλευση, ότι το σώμα δημιουργούσε μια παραπλανητική ασθένεια για να μπλοκάρει μη αποδεκτές επιθυμίες και αναμνήσεις που θα ήταν ακόμα πιο οδυνηρές να τις διαχειριστεί ένα ηθικό άτομο. Έτσι, στην περίπτωση της «Ελίζαμπεθ φον Ρ.», εκμείευσε σταδιακά ότι ήταν ερωτευμένη με τον σύζυγο της αδελφής της. Όταν έμαθε το τρομερό νέο ότι η αδελφή της είχε πεθάνει στον τοκετό, πέρασε στιγμιαία από το μυαλό της η σκέψη (σύμφωνα με την αφήγηση του Φρόντ) ότι τώρα ο γαμπρός της ήταν ελεύθερος και θα μπορούσε να τον παντρευτεί. Καθώς αδυνατούσε να αντέξει μια τόσο κακή

σκέψη, την απώθησε μετατρέποντάς τη σε σωματικά συμπτώματα.

Ο Φρόντ γράφει ωραία, δημιουργώντας αφηγήσεις που ελκύουν τον αναγνώστη και του δημιουργούν ενδιαφέρον. Έλεγε ότι δεν έφταιγε εκείνος αν οι μελέτες του έμοιαζαν με διηγήματα.

Τη χρονιά που κυκλοφόρησε το πρώτο του βιβλίο, το οποίο σηματοδοτεί την αρχή της ψυχανάλυσης, γεννήθηκε το έκτο και τελευταίο παιδί του, η Άννα. Ο Φρόντ υπονόησε με διάφορους τρόπους ότι η ενεργή σεξουαλική ζωή του είχε τελειώσει. Ήταν μόλις σαράντα χρόνων και η γυναίκα του τριάντα πέντε. Τα επόμενα πέντε χρόνια πέρασε από μια σκοτεινή, αγωνιώδη φάση εσωτερικής αναζήτησης. Ο θάνατος του πατέρα του, το 1896, τον επηρέασε βαθιά. Βίωσε μοναξιά και θλίψη, ανάμεικτη με περιόδους ευφορίας. Επίσης, ανησυχούσε για πραγματικά ή φανταστικά προβλήματα υγείας και για τις σύντομες αλλά επαναλαμβανόμενες αρρώστιες των παιδιών του. Καθώς ήταν παράξενα προληπτικός για άνθρωπος της επιστήμης, ο Φρόντ πίστευε ότι θα πέθαινε από συγκοπή πριν

τα πενήντα του. Άρχισε να αναλύει τον εαυτό του, εστιάζοντας στα όνειρά του. Τη διαδικασία αυτή τη μοιράστηκε με έναν στενό φίλο του από το Βερολίνο, τον δρα Βίλχελμ Φλιν, μέσα από αποκαλυπτικά, συναισθηματικά έντονα γράμματα που εκδόθηκαν στο σύνολό τους μόλις το 1985.

Υπέφερε από μια αίσθηση αποτυχίας. Καθώς είχε πειστεί ότι η βαθύτερη πηγή της υστερίας ήταν η αιμομιξία στην παιδική ηλικία –με έναν πατέρα ή άλλον ενήλικο– μπλέχτηκε πιστεύοντας ότι είχε κάνει λάθος: ότι τα προβληματικά σημάδια που είχε δει στα όνειρα και στις αναμνήσεις τις δικές του και των ασθενών του ήταν μια φαντασίωση που προερχόταν από τον τέταρτο ή τον πέμπτο χρόνο της ζωής. Και ότι η φαντασίωση αυτή είναι παγκόσμια. Έτσι γεννήθηκε το οιδιπόδειο σύμπλεγμα, που πήρε το όνομά του από τον ελληνικό μύθο που παρουσιάζεται στον *Οιδίποδα Τύραννο* του Σοφοκλή, όπου ο Οιδίποδας άθελά του –υποσυνείδητα για τον Φρόυντ– σκότωσε τον πατέρα του και παντρεύτηκε τη μητέρα του, την Ιοκάστη.

Ενδέχεται να υπήρχε μια ημι-αιμομικτική

κατάσταση στο σπιτικό του ίδιου του Φρόντ. Η μικρότερη ανύπαντρη αδελφή της Μάρθα, η Μίνα, ήρθε να ζήσει μαζί τους και έμεινε επ' αόριστον. Καθώς ήταν πιο ελεύθερο πνεύμα και είχε περισσότερα πνευματικά ενδιαφέροντα από τη Μάρθα, συντρόφευε μερικές φορές τον Φρόντ στις διακοπές του. Ο Γιουνγκ, μαθητής του Φρόντ και αργότερα ανταγωνιστής του, ισχυριζόταν ότι η Μίνα τού είχε εξομολογηθεί πως εκείνη και ο Φρόντ διατηρούσαν ερωτική σχέση. Οι περισσότεροι απορρίπτουν τους ισχυρισμούς αυτούς ως κακόβουλους. Όμως το 2006 ένας επίμονος ερευνητής ανακάλυψε σε ένα πανδοχείο στις ελβετικές Άλπεις μια καταχώριση γραμμένη από το χέρι του ίδιου του Φρόντ: «Dr Sigm Freud u Frau», που σήμαινε «Δρ Σίγκμουντ Φρόντ και σύζυγος». Είναι γνωστό ότι μαζί του στις διακοπές αυτές τον Αύγουστο του 1898 ήταν η Μίνα. Φυσικά, μπορεί απλώς να έκανε οικονομία και να πήρε ένα δωμάτιο και για τους δύο. Αν όχι, τότε μια απαγορευμένη ερωτική σχέση είναι άλλος ένας πιθανός λόγος για την προβληματική, αν και πολύ δημιουργική, κατάστασή του εκείνα τα χρόνια.

Το 1900 εξέδωσε ένα μεγάλο έργο βασισμένο στις αναλύσεις διάφορων ονείρων, με τίτλο *Η Ερμηνεία των Ονείρων*. Η θεωρία του ότι τα όνειρα είναι μεταμφιεσμένες επιθυμίες έχει αμφισβητηθεί πολύ. Ωστόσο, η μεγαλειώδης αναφορά των πλούσιων συμβολισμών των ονείρων δικαιολογεί πλήρως το περήφανο επίγραμμα που πήρε από την *Ανειάδα* του Βιργιλίου: «Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo» – «Αν δεν μπορώ να λυγίσω τις ανώτερες δυνάμεις, θα κινήσω τον Αχέροντα». Τα όνειρα ήταν το μονοπάτι του για το ασυνείδητο*.

Κατά την άποψη του Φρόυντ, τα πάντα στην ψυχή πηγάζουν από τα πρώτα παιδικά χρόνια και είναι κυρίως σεξουαλικής φύσης. Το πίστευε αυτό

* **Ασυνείδητο** (unconscious) είναι σημαντικός όρος της ψυχανάλυσης που αναφέρεται στον «υπόγειο» χώρο της ψυχικής συσκευής όπου συγκεντρώνονται όλες οι παρορμήσεις και οι απωθημένες συναισθηματικές εμπειρίες. Το περιεχόμενο αυτό γίνεται αντιληπτό μόνο μέσω της ερμηνείας των ονείρων, των γλωσσικών παραδρομών και των νευρωσικών συμπτωμάτων.

Υποσυνείδητο (subconscious) είναι ένα επίπεδο της ψυχικής συσκευής μέσα από το οποίο περνά υλικό που στιγμιαία βρίσκεται εκτός συνείδησης αλλά μπορεί εύκολα να μεταφερθεί στον χώρο της συνείδησης. (ΣτΜ)

με τον ζήλο ενός μεσσία και περίμενε ότι όλοι οι μαθητές του θα ακολουθούσαν το δόγμα αυτό: εν αρχή η νηπιακή γενετήσια ορμή. Η ανάμνησή της θα απωθηθεί αργότερα, επειδή είναι πολύ άβολη. Αλλά υπάρχει πάντα εκεί. Στους νευρωτικούς –και μίπως δεν είμαστε όλοι σε κάποιο βαθμό;– μερικά στοιχεία από τα πρώιμα στάδια, το στοματικό, το πρωκτικό και το φαλλικό, που καλύπτουν τα τρία πρώτα χρόνια της ζωής, ή το οιδιπόδειο σύμπλεγμα που ακολουθεί, προκαλούν ακόμα προβλήματα στην ενήλικη ζωή.

Καθώς ήταν πολύ έντιμος, ο Φρόντ προσάρμοσε και συμπλήρωσε τις θεωρίες του στο πέρασμα του χρόνου, αλλά ποτέ δεν απομακρύνθηκε πολύ από το σεξουαλικό υπόβαθρο. Τα χρόνια μετά το βιβλίο του για τα όνειρα, δέχτηκε έντονη κριτική ότι αρνείται την αθωότητα της παιδικής ηλικίας. Αλλά άρχισε επίσης να προσελκύει οπαδούς. Η Βιέννη σύντομα είχε συγκεντρώσει μια μικρή ομάδα ψυχαναλυτών που συζητούσαν κάθε Τετάρτη απόγευμα στην αίθουσα αναμονής του Φρόντ με σκέτο καφέ, κέικ και πούρα. Στην αρχή ήταν όλοι Εβραίοι, προς

μεγάλη θλίψη του. Ωστόσο, έπειτα έγινε μια ευπρόσδεκτη προσθήκη στην παρέα τους: κέρδισαν την ενθουσιώδη υποστήριξη ενός Ελβετού ψυχίατρου, του δρα Καρλ Γιουνγκ, ο οποίος ήρθε να επισκεφθεί τον Φρόντ τον Μάρτιο του 1907. Ο Γιουνγκ ήταν νέος, ψηλός, στιβαρός, επιθετικά ευθύς στους τρόπους του – και όχι Εβραίος*. Ο Φρόντ τον έβλεπε γεμάτος χαρά σαν τον πνευματικό του γιο και κληρονόμο. Το κίνημα θα ήταν ασφαλές στα χέρια του Γιουνγκ μετά τον πρόωρο (σύμφωνα με τις δικές του προβλέψεις) θάνατο του Φρόντ.

Μετά από πρόσκληση για μια σειρά διαλέξεων, ο Φρόντ, ο Γιουνγκ και ένας δραστήριος Ούγγρος αναλυτής, ο Φερέντσι, έκαναν μια επιτυχημένη επίσκεψη στις ΗΠΑ το 1909. Από εκείνο το σημείο και μετά, η ψυχανάλυση άρχισε να ανθεί στον Νέο Κόσμο. Ωστόσο, αντίθετα με την επιθυμία του Φρόντ, η Αμερικανική Εταιρεία επέμενε αργότερα ότι μόνο γιατροί μπορούσαν να γίνουν ψυχαναλυτές.

* Gentile είναι η λέξη στο πρωτότυπο και σημαίνει τον «εθνικό», τον μη Εβραίο. (ΣτΜ)